

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ ІНТЕРАКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті визначена суть інтерактивності в процесі навчання та вплив інтелектуально-психологічних ігор на розвиток особистості студента.

Ключові слова: інтерактивні технології, інтелектуально-психологічні ігри, контактність, комунікація, студентство.

Abstract: *The paper defines the essence of interactivity in the learning process and the impact of intellectual and psychological games on students' development.*

Keywords: *interactive technology, intellectual, psychological games, contact, communication, students.*

Питання про використання принципу інтерактивності багаторазово досліджувалося як в соціології, психології, так і в інших науках гуманітарного циклу.

Багатьом з нас здається, що в галузі комунікації та відносин між людьми все зрозуміло. На жаль, власний досвід дружби та кохання надто часто розбиває цю впевненість – наші близькі й ми самі здійснюємо неочікувані вчинки. Стосунки, які здавалися непорушними, руйнуються, а нові виникають там, де ми їх не чекали.

Споконвіку люди найбільше говорять про п'ять «С» – Сенсації, Скандали, Слабкості інших, Симпатії, Самих себе. А як відомо, люди говорять про те, що їх найбільше цікавить. Таким чином в даний перелік входить оцінка себе та відношення до інших, тобто проблема комунікації, яку ми зачепили, є актуальною та цікавою для широких мас громадськості.

Суть інтерактивності в процесі навчання

Навчання пасивне та активне

Дискусія щодо непристосованості сьогоденної освіти до вимог часу триває надалі. Найчастішим закидом у бік освіти є той, який стосується пасивності: студент/слухач (незалежно від віку) повинен сприймати знання у формі, поданій йому лектором, і в такий самий спосіб повинен їх відтворити під час іспиту. Звідси, і домінування традиційного способу переказування знань методами, які подають знання, лекціями. Очевидно організаторів цього традиційного способу навчання найменше цікавить те, що діється після здачі екзамену чи після вручення різного роду сертифікатів. Чи випускник уміє користуватися знаннями, чи є творчим, чи вміє спостерігати, аналізувати, розв'язувати проблеми, чи вміє співпрацювати з іншими людьми? Відповіддю на поставлену таким чином проблему є інтерактивні методи (**inter** – “між”), в яких наявні є вже два важливі елементи: активність та співпраця.

Навчання активних людей

Всі психологічні та педагогічні дослідження стверджують, що після пасивної участі в процесі навчання досить швидко не залишається навіть сліду. Точно підраховано, що після чудово підготовленої і прекрасно прочитаної лекції уважний слухач здатен відтворити 70 % інформації через три години, а 10% – через три дні. Створено також таблицю запам'ятовування, звідки виявилось, що запам'ятовуємо:

- 10% того, що прочитаємо;
- 20% того, що почуємо;
- 30% того, що побачимо;
- 50% того, що побачимо та почуємо;
- 80% того, що скажемо; і 90% того, що виразимо в дії.

Є старе китайське прислів'я: *чую і забуваю, бачу і пам'ятаю, роблю і розумію*. Отже, інтерактивні

методи полягають у залучанні до дії, створенні ситуації переживання та випробування, що сприяє глибшому проникненню в зміст та кращому запам'ятовуванню.

Навчання людей, які перманентно навчаються

Вже стало банальним твердження щодо сучасного прискорення часу. Знань, отриманих у навчальних закладах, не вистачає надовго, вони швидко старіють. Навіть більше: навчальні заклади не в стані успішно вести суперництво з тим морем інформації, яка надходить з інших джерел, зокрема з електронних. Отже, вони повинні замість цього навчати успішному просуванню у цьому морі знань. Людина, що бажає стати успішною у сучасному суспільстві, повинна навчатися безперервно. Одночасно на освіту вона може мати дедалі менше часу, і торкатиметься це, перш за все, найактивніших, тобто тих, яким якнайбільше і потрібні нові актуальні знання. Відповіддю на ці проблеми є **e-learning**, а саме дистанційне навчання з використанням електронних носіїв.

Навчання людей, що співпрацюють між собою

Активне навчання має навчити співпраці, тому воно і є інтерактивним. Є багато мотивів інтерактивності. На першому плані знаходяться переконання, що знання та досвід кожного учасника процесу навчання надзвичайно цінні. Напевно, найбільші знання має викладач, який веде заняття, експерт в даній галузі. Але свій досвід, свої знання, врешті-решт свій спосіб спостереження за світом, участі в цьому вносить кожен учасник навчального процесу. Саме спосіб постановки питання, виявлення труднощів у розумінні обговорюваного питання може вказати нові напрямки пошуку для всіх учасників групи. Базування на спільному досвіді всіх учасників вишколу створює шанс багатобарвності, багатосторонності навчання.

Є й інший мотив: в сучасному суспільстві щораз менше досягнень є результатом індивідуальної діяльності, оскільки ми живемо в час колективної праці. Знання індивідуумів є малоприслужними, якщо індивідуум не вміє брати участь у постійному обміні. Тому в інтерактивних вишколах важливий акцент ставиться на інтеграції групи, на те, щоб члени вишколу добре пізнали один одного, навчилися відповідно реагувати та усвідомлювати свою реакцію на чужі позиції та дії. Багато робиться для того, щоб учасники вишколу просто добре почували себе, вміли сприймати один одного. Успіху не можна досягнути самотійно, а лише разом - у колективі. Отже, потрібно, щоб вишколи створювали ситуації для тренінгу з інтеграції групи.

Інтерактивні навчання, якщо їх розумно провести, створюють можливості для подолання такого прикрого явища, яке, на жаль, дуже часто зустрічається, і отримало ненаукову назву "перегони щурів", де успіх повинен бути досягнутий будь-якою ціною, навіть за рахунок колег, друзів, найближчого оточення. Однак такий успіх несе в собі зародки досить швидкої поразки. Інтерактивні методи можуть продемонструвати це – через гру, моделювання, виконання певної ролі.

Існує і ширший мотив. Демократичне суспільство, громадянське суспільство – це не лише сума індивідуумів, це окрема цілісність з відмінною ідентичністю. Ця цілісність є повною, творчою, слугує особам, які її створюють, лише тоді, коли жодного голосу в ній не забракне, якщо ніхто не буде відкинутий чи непотрібний. Навчання, що ведуться за інтерактивною методикою, вчать через практику використовувати вміння і талант кожної окремої особи для блага цілого колективу.

Інтерактивне навчання і побудова громадянського суспільства

Інтерактивні методи, як видно з вищесказаного, є добрими методами побудови громадянського суспільства, тобто такого суспільства, яке дозволяє реалізувати три надзвичайно важливі потреби людини: незалежності, самоврядності та солідарності.

Людям потрібна незалежність, бо вони є і хочуть бути вільними, не бажають, щоби хто-небудь вчив їх жити, визначати цінності, вибирати друзів, шукати правду і жити згідно з нею. Людям потрібне самоврядування, оскільки хочуть самі вирішувати, як їм жити, не погоджуються з тим, щоб хтось за них приймав рішення, які стосуються їхнього життя, о Людям потрібна солідарність, оскільки не хочуть бути самі, хочуть як вільні люди з правом на самоврядування разом з іншими будувати своє життя, користуватися допомогою в разі потреби і надавати її іншим.

Інтерактивні методи виникають з вибору концепції людини, на яку повинно спиратися суспільство.

Залишком недавніх комуністичних часів є колективістська концепція людини. Людина, як індивід, цінності не має – вважається лише часткою спільноти. Ефектом цього були табори... Але було також мінімальне соціальне забезпечення. В колективістській спільноті людина знаходилась, наче в клітці, служила так, як від неї цього вимагали, в основному, отримувала миску харчів і сякий-такий дах над

головою. І ще й сьогодні деякій частині спільноти не бракує туги за, нехай і мінімальною, стабільністю.

Іншою альтернативою є індивідуалістична концепція людини. Тут суспільство не має цінності – рахуються лише з індивідумом, для якого суспільство є лише загрозою. Кожен повинен сам собі давати раду, якщо не дасть собі ради – то нехай падає. Тільки така система породжує підприємливість, творчість, породжує багатство. Потрібно лише так організувати громадське життя, щоби люди не заважали одне одному, щоби гарантувалася свобода кожного.

Пропозиція третя – це персоналістична концепція людини. Вона виходить з того, що основою є добро конкретної особи, але те добро реалізується спільно з іншими людьми. Суспільство не виступає ані тираном, ані загрозою, воно є шансом для солідарного творення суспільного Добра. Це, власне, і є демократія, яку пропонуємо будувати на руїнах комунізму. І саме інтерактивні методи можуть бути тим маленьким внеском в побудову такого громадянського суспільства [1].

Суть методу «Оксфордські дебати»

Оксфордські дебати - надзвичайно видовищний метод, однак слід пам'ятати, що до роботи залучається лише частина групи. Метод передбачає поділ учасників на головних промовців та публіку. Роль «публіки», яка може бути досить активною, дуже обмежена.

Принципи дебатів опираються на традиції британської Палати громад. Найважливішим є поділ дебатантів на дві команди. У дебатах вони називаються сторонами: за дискусювану тезу (сторона пропозиції) та проти (сторона опозиції). Поділ цей має бути чітким, що відображається у формулюванні тези, вона має бути зрозумілою (найкраще провокаційною), наприклад – “Інтерактивне навчання – це марна трата часу”.

Оксфордські дебати є чудовим тренінгом для публічних виступів, учасники вчать принципів побудови виступу, техніки та відповідного використання невербальної комунікації. Дуже важливою є змістова підготовка до дебатів, тому цей метод може бути використаний для отримання знань учасниками з певної теми.

Вибираючи дебати як метод, слід підкреслити, що це – тренінг, в якому головні промовці відіграють певні ролі (як і в симуляції). Погляди, які вони виголошують під час дебатів, не мусять збігатися з їхніми особистими поглядами. Це важливо, оскільки часто дебати є контраверсійними.

Коли застосовувати?

- навчаючи мистецтву публічного виступу, дебати вимагають від промовців ретельної підготовки, вміння будувати виступи, застосування принципів презентації, а також, що є найважчим, вміння справитися із складними питаннями;

- якщо хочемо показати переваги та недоліки певної теорії чи розв'язків, наприклад, переваги та небезпеки використання інтерактивних методів у навчанні дорослих; о коли навчаємо роботи в групі - успіху в дебатах може добитися лише та сторона, яка готується до виступу спільно;

- коли працюємо з великою групою (кілька десятків осіб) – часто найвдалішим методом у роботі з такою групою буде лекція чи оксфордські дебати.

Переваги:

- дебати є дуже видовищними, і тому заангажованість учасників висока;
- дає можливість цікаво показати переваги та недоліки визначеної проблеми;
- змушує учасників глибоко ознайомитись із темою.

Труднощі:

- учасникам потрібно чимало часу для підготовки виступу; о часто з'являються демагогічні виступи, що є малоцінними щодо поданої інформації;

- не всі учасники однаково залучені до участі [1].

Ю. Хабермас, як відомий фахівець з комунікаційних процесів, визначив два різновиди соціальної дії. Він виокремлював: комунікативну та стратегічну дію [2]. На нашу думку, інтерактивні методи та інтелектуально-психологічні ігри можуть підпадати під характеристику – «комунікативна дія».

Наостанок ми наводимо опитувальник Форверга [3] на контактність, який визначає шість головних якостей у взаєминах з людьми.

Опитувальний листок Форверга на контактність

Інструкція: пропонується оцінити себе за 9-бальною шкалою і визначити, якою мірою ви наділені кожною із таких шести якостей у взаєминах з людьми. Бал 5 означає, що людина має цю властивість і

більше дає, ніж отримує. Менше ніж 5 – наділена меншою мірою, більше ніж 5 - відбувається зростання такої властивості.

1. Емпатія. Я бачу світ очима інших; Я розумію іншого і можу відчувати себе “в його шкірі”. Я розумію всі настрої, які йдуть від співрозмовника, і відповідаю на них. обов’язково відчуваю, що я сприймаю іншого; я розумію те, що роблять інші, хоча не завжди і не в усьому згоден з ними. Я людина, яка активно підтримує інших.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
3. Відвертість, щирість. Я більш відвертий, ніж фальшивий, у своїй взаємодії з залишаюся сам собою у спілкуванні з іншими
1 2 3 4 5 6 7 8 9
4. Конкретність. Не можу сказати, що я невизначений, коли говорю з іншими. Я не промовляю загальних фраз, не ходжу навколо, керуюся конкретним досвідом і поведінкою, коли говорю. Я намагаюся говорити ясно, чітко, точно.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
5. Ініціативність. У взаєминах з іншими я скоріше дію, ніж реагую. Я вступаю в контакт, не чекаючи, коли вступлять у контакт зі мною. Я спонтанний. Я виявляю ініціативу завжди щодо інших людей.
1 2 3 4 5 6 7 8 9
6. Безпосередність. Я дію відкрито і прямо у стосунках з людьми, що мене оточують, не роздумуючи про те, як буду виглядати.
1 2 3 4 5 6 7 8 9

Висновки. У роботі були розкриті додаткові можливості та переваги інтерактивності та роль інтелектуально-психологічних ігор в формуванні осмисленої потреби реалізувати себе. Інтерактивні методи можуть бути маленьким внеском в розбудову демократичного громадського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Managing change in organizations/ Colin A. Carnall. – Edinburg Gate. – 2004. – 642 с.
2. Денисюк С. Г. Маніпулятивна комунікація: теоретичні підходи і політична практика / С. Г. Денисюк // Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 14-16 вересня 2010 р. – Вінниця, 2010. – С. 410.
3. Richard Grover, Fred Walker. Готовность к переменам. Человеческий фактор // Деловое совершенство, 2004. – № 1. – С. 150.

Антон Євгенійович Косарєв – студент групи 2КН-13, факультет інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Науковий керівник: **Світлана Георгіївна Денисюк** – доктор політичних наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, svetadenisiyk@gmail.com

Kosarev Anton Y. – 4th year student, Department of information technologies and computer engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Supervisor: **Denysiuk Svitlana G.** – PhD in Political sciences, professor in social and political sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, svetadenisiyk@gmail.com.